

Rita Blaumane

Laimējies ar labiem cilvēkiem

Vēl nav pat gads aizritējis, kopš Līvānu novada kultūras centru vada Valija Vaivode. Viņa nav iesācēja vai atnācēja. To zina līvānieši, rožupieši, Preiļu rajona ļaudis, daudzi jo daudzi kultūras dzīves un mūsu tautas folkloras kopēji visā Latvijā.

Divdesmit gadu Rožupē

Kas gan tagad var uzminēt gadus jaukā, iznesīgām un šarmantām dāmām! Ne jau bez pamata reiz brīnījās kāds kungs, uzzinot, ka kultūras darbā Valijas kundze Rožupē vien nostrādājusi divdesmit pavasarus, vasaras, rudenus un ziemas. «Cik tad jums, cienītā, gadu, vai no šūpuļa jau sākāt strādāt?» pasprucis jautājums.

Darbā gan stājusies, kad astoņpadsmit nosvinēti, bet no tā brīža, kad pati sevi atceras, viņa vienmēr bijusi «dziedošs un dejojošs bērns». Skolas gadi ne tikai dziedot un dejojot, bet arī mācoties bija aizsteigušies, un Valija pēc vienpadsmitās (toreiz – pēdējās) klases sāka strādāt Pēternieku tautas namā. Pagastā, ko tolaik sauca par ciemu, bija divi tautas nami – Rožupes un Pēternieku. Valijai bija iespēja blakus pusslodzei Pēterniekos piestrādāt arī bibliotēkā. Darba netrūka, gribas un enerģijas bija papildnam, bet meitene saprata, ka ar vidusskolas zināšanām vien ir par maz, un sāka neklātienē mācīties Kultūras darbinieku tehnikumā.

«Gribēju pēc tam arī iestāties konservatorijā,» atceras Valijas kundze, «bet biju tāda bailīga, nedroša, no pēdējā eksāmena vienkārši aizbēgu.»

Tā laikam vajadzēja notikt. Vēlāk, kad Daugavpilī izveidoja Mūzikas akadēmijas Latgales kursu ar režisoru specialitāti, Valija Vaivode iestājās tur un, vairs no eksāmeniem nebaidīdamās, četrus gadus blakus darbam mācīdamās, ieguva bakalaura grādu. Reizē ar viņas studiju nobeigumu Rožupe tika pie Jurģu tirgus, bet Jurģis Vaivods nu jau ik gadu – pie lustīgas vārda dienas svinēšanas. Jurģis ir Valijas un Jāņa Vaivodu dēls. Vecākais, kam tagad jau 15 gadu, ir Māris, tad Jurģis un Martiņa, kam desmit gadu. Bagāti ir bijuši Valijas jaunības gadi – mācības, darbs un kā vainagojums – jauka ģimene.

Bet Jurģu tirgus Rožupē radās tajā pavasarī, kad Valijai bija jāizvēlas bakalaura darba tēma. Kā jau topošai režisorei viņai vajadzēja pierādīt, ka prot izveidot kādu izrādi vai pasākumu. Viņa atceras, ka nevarējusi vien izdomāt, kam klāt ķerties, pie kādas izvēles palikt. Paziņa teikusi: «Nu, rīkosim kādu tirgu!» Tā kā tuvojies pavasaris, tad skaidrs, kādu – senseno Jurģa tirgu! It kā nejaušība, it kā sakritība – kad dēlam vārdu likuši, par tādu tirgu pat prātā nav ienācis.

Šopavasār pirmo reizi Jurģu tirgu Rožupē rīkoja Aija Usāne, skolotāja, kam Valija mantojumā atstājusi pagasta kultūras darbu, kaut gan pati nekur nav aizgājusi, jo mājas un ģimene ir Rožupē, tikai darbs Līvānos. Nepārtrūkst arī ciešā draudzība ar kādreiz veidotajiem kolektīviem. Līdzī jū var paņemt tikai atmiņas un kopā pārdzīvoto.

Valija atceras to laiku, kad beidza pastāvēt kolhozi. Arī kultūras dzīvē iestājās tāds kā apmulsums. Vairs nebija jāgatavo ierastie pasākumi, kas saistījās ar kolhoza norisēm,

– pārskata sapulces, pirmrindnieku un sociālistiskās sacensības uzvarētāju godināšana. Katru cilvēku šis laiks skāra tieši – citu saudzīgāk, citu nesaudzīgi. Prieks un sajūsma par atmodas laika pārmaiņām, par brīvas valsts izveidošanos mijās ar satraukumu par zaudētu darbu, daudziem arī ar zaudētu jau ierasto dzīvesvietu. Mainījās finansiālās iespējas, vairākās mājās ienāca video, viens otrs ierāvās sevī, bet rožupiešu dejotāji, dziedātāji, folkloras ansambla dalībnieki neizklīda, turējās kopā.

Pēc dažiem gadiem arī tie, kas no sabiedrības bija it kā norobežojušies, sajuta nepieciešamību iet kopā, būt cilvēkos, atkal paplašināt savu interešu loku. Rožupē tāpat kā daudzos pagastos radās sieviešu klubiņš.

Par skaistu ikgadēju notikumu visa rajona mērogā izveidojās Kāzu muzikantu pasākums. Ar katru nākamo gadu tas izvērtās par gada balli visam Preiļu rajonam, kas pulcināja muzikantus un ļaudis no kaimiņu rajoniem. Ja pirmajā gadā tikai spēlēja muzikanti, tad nākamajā tiem tika piepulcinātas kāzu godu saimnieces. Viņas nāca ar visiem saviem cepešiem un kūkām. Vēl pēc gada vedējpāri rādīja, ko spēj. Tad vēl alus puisī metās sacensību virpulī. Tikai kādu jaunpāri uz Kāzu muzikantu balli vēl nav izdevies iejūsmināt. Jācer, ka Aijas kundzei tas izdosies, jo viņai tāpat kā Valijai kultūras darbs ir sirdslieta. Ko no sirds dara, tas izdodas.

Iesākums Līvānos

Bija izveidojies Līvānu novads ar Kultūras centru pilsētā, un par tā direktori pagājušajā vasarā kļuva Valija Vaivode. Taisnību sakot, šo centru vēl vajadzēja veidot.

«Kad atnācu,» stāsta direktore, «pirmais iespaids bija tāds, ka nav šeit saskaņotības. Katra sabiedriskā organizācija strādā par sevi. Bija tāds paradokss, ka kultūras namā notika tāds pats pasākums kā Baltajā mājā vai tepat blakus ģimnāzijā. Vienā un tajā pašā laikā!

Sākām ar to, ka saucām kopā pārstāvjus no katras iestādes, kur kādas kultūras norises, un izveidojām pie novada centra kultūras padomi. Šajā padomē tagad ir cilvēki no mūzikas skolas, no lauku kultūras namiem, no bibliotēkas, no Baltās mājas. Iesākumā novēroju, ka pastāv tāda kā konkurence, ka cilvēki nav gatavi strādāt kopā. Brīžam šī sacenšanās šķīta pat neveselīga. Uzklusot kādu labu ideju, viens otrs to pārtvēra, realizēja un uzdeva par savu. It kā jau nebūtu svarīgi, kas to izpilda, bet sarūgtinājums rodas, jo galu galā mēs taču darām vienu darbu, kas vajadzīgs līvāniešiem.»

Lai labāk iepazītu sava novada ļaužu intereses un kultūras vajadzības, Valijas kundze nolēma to izdarīt ar anketēšanu. Kur vien pulcējās iedzīvotāji – vienalga, vai tie bija jaunieši, vai seniori –, tika izdalītas aptaujas lapas. Un kļuva skaidrs, kādas ir vēlmes, cik ir to, kam tuvāks teātris, cik ir mūzikas draugu un kādā kolektīvā katrs vēlas iesaistīties. Atsaucība bija. To tā īsti varēja redzēt, kad pirmie Kultūras centra pasākumi sapulcināja plašu jo plašu auditoriju.

Arī sadarbība izveidojusies. Nav vairs dublēšanās kultūras darbā, tagad cits citu papildina. Direktore stāsta par Baltās mājas lielisko darbu, par tur organizētajiem projektu rakstīšanas un valodu kursiem, par kuriem viņai pašai un viņas ļaudīm sava interese. Bet kad Baltās mājas pasākumiem vajag telpu, Kultūras centrs neatsaka. Arī

skolas un skolotāji atsaucas kopīgam darbam. Bibliotēkas ierosinājumi gūst Kultūras centra atbalstu un arī otrādi. Bet ieguvēji ir līvānieši.

No Adventes līdz Mātes dienai

Kad, tiekoties ar mūsu avīzes lasītājiem Līvānos, apjautājos, kādi Kultūras centra rīkoti pasākumi viņām visvairāk patikuši, gandrīz vienā balsī skanēja atbilde – četri Adventes laika sarīkojumi. Kādi tad tie bijuši Ziemassvētku gaidīšanas laikā? Acīmredzot gan kā Latgales tradīciju pazinēja, gan kā cilvēks, kas ciena šīs puses cilvēku reliģiskās jūtas, un arī kā profesionāla režisore Valija Vaivode izdomāja četrus skaistus brīžus, aizdedzot katru Adventes sveci. Pirmo sveci iededzot, Līvānu kultūras namā skanēja Aglonas bazilikas kora koncerts. Tas aizkustināja klausītājus, un arī nākamie trīs sarīkojumi bija ļaužu pilni. Vēl tagad līvānieši saka paldies par tiem un gaida nākamo Adventi, jo, viņuprāt, šādai kopīgai sveču iedegšanai jāklūst par tradīciju.

Visus Kultūras centra sarīkojumus nevaru aprakstīt, bet dažus gribas pieminēt. Piemēram, Jāzepu dienas atzīmēšanu 19. martā, kas notika humora pilnā noskaņā. Bija jautrs konkurss kungiem un jaunkungiem. Kad tie bija gana lustīgi sacentušies savā starpā, arī kundzes un jaunkundzes nepalika ēnā. Tika demonstrētas modes, izrādīta šuvēju prasme. Savu mākslu rādīja sporta deju dejojāji.

Lieldienām izstādi gatavoja visa rajona skolu mājturības skolotāji un jaunās, čaklās rokdarbnieces. Te savu roku pielika arī Kultūras centra floristikas kursu dalībnieces. Putenis gan izjauca brīvā dabā paredzēto jampadraci, bet Lieldienu balle vakarā sapulcināja ap divsimt jauniešu.

Klāt jau maijs ar sirsnīgo Mātes dienas svinēšanu. Māmiņas, vecmāmiņas, meitas un mazmeitiņas atkal tiek aicinātas uz kultūras namu. Būs jauki pārsteigumi. Vai tad vīri, dēli un mazdēli spēs malā palikt?

«Man dzīvē laimējies»

Valijas kundze mēdz teikt, ka dzīvē viņai laimējies, jo vienmēr labi cilvēki līdās. Redzēju, ka darbā viņa ir cienīta un mīlēta, un gribēju uzzināt, kā ģimenē klājas.

«Labi klājas,» atbildēja Valija un pastāstīja, ka dzīvojot vīra mājā Rožupē, kur Jānim kārtīga zemnieku saimniecība. Esot pašu zeme un arī vīramātes zeme, 12 slaucamas govīs, jaunlopi, cūkumātes. Jāspējot tikai apstrādāt un sakopt. Katrā no darba brīvajā brīdī arī viņa piedaloties saimniecības aprūpēšanā. Abi ar vīru vēl deju kolektīvā dejojot un koncertos piedaloties. Daža kaimiņiene jautājot, kā viņi to iespējot, – viņai mājās esot pāris lopiņu, un tad nevarot no tiem ne dienu projām tikt.

Nav nekāda noslēpuma – ir jau izauguši krietni palīgi. Māris un Jurgis ir strādīgi bērni. Viņi vecākus var aizstāt uz vairākām dienām, Dziesmu svētku laikā – pat uz nedēļu.

Vīramāte arī atbalsta. Viņa par cūku saimi rūpējas un ar padomu vienmēr mazdēliem ir blakus.

«Bet tad, kad mēs esam mājās, tad mēs savus puīšus palaižam brīvdienās un uz nometnēm,» stāsta Valija. «Mēģinām bērniem iemācīt, ka visu, ko sirds kāro, var iegūt

tikai ar darbu. Tagad viņiem ļoti vajadzīgs dators – ne tikai interešu apmierināšanai, bet arī mācībām. Pagājušajā vasarā Māris ar traktora pļaujmašīnu brauca kaimiņiem sienu pļaut. Tad rēķināja, cik nopelnījis. Vēl jau pietrūkst, bet mēs pieliksim, jo redzam un novērtējam to, kā viņi mājās strādā.»

Patiešām, Valijai Vaivodei laimējies ar labiem cilvēkiem arī ģimenē un ar darbu kultūras jomā, kur ļaudis nāk dvēseli atveldzēt. Bet, ja palūkojas no citas puses, tad jāsaka kā tautas gudrībā: «Visi man labi bija, ja es pati laba biju...»